

УДК 32.019.52

Андрій Рибак,

кандидат політичних наук, в. о. доцента кафедри політології Національного університету “Острозька академія”, керівник громадської організації “Школа політичної аналітики “Поліс”

СТАВЛЕННЯ ПОЛЯКІВ ДО УКРАЇНЦІВ: ДИНАМІКА ТА ВИЗНАЧАЛЬНІ ЧИННИКИ

У статті висвітлено проблему здебільшого, негативного ставлення поляків до українців, починаючи з 1991 р. Охарактеризовано основні чинники, які визначають ті чи інші позиції польського суспільства щодо інших народів. Визначено фактори, які впливали або впливають на ставлення до українців. Простежено динаміку зміни ставлення. Вказано причини зміни та подальші тенденції.

Ключові слова: поляки, українці, ставлення, національність, народ, симпатія, антипатія, терпимість, нетерпимість, чинники, стереотипи, цінності, взаємини, респонденти, громадськість, суспільство.

A problem is reflected in the article, mostly, negative attitude of Poland toward Ukrainians, beginning from 1991. Basic factors which determine those or other positions of Polish society in relation to other people are described. Certainly factors which influenced or influence on attitude toward Ukrainians. The dynamics of change of relation is traced. Reasons of change and subsequent tendencies are indicated.

Keywords: Poland, Ukrainians, relations, nationality, people, liking, antipathy, tolerance, intolerance, factors, stereotypes, values, mutual relations, respondenti, public, society.

Імідж країн на міжнародній арені, на рівні офіційних інституцій або в очах громадськості є надзвичайно важливим фактором, який багато у чому чинить значний вплив на політичні та економічні стосунки між державами. Уявлення про одну країну та її мешканців серед населення іншої, однозначно, визначає налаштування політичних чи економічних кіл, є одним із елементів, який формує їх позиціонування та діяльність. Тому будь-яка держава в сучасному глобалізованому світі повинна бути зацікавленою у власному максимально позитивному іміджі серед громадянства інших країн.

Не даремно більшість розвинутих держав вдаються до послуг іміджмейкерів, які на професійній основі формують (або підтримують) уявлення про країну поза її межами. Для групи ж держав, що проходять процес демократичної трансформації (у тому числі й

України), процес формування позитивного зовнішнього іміджу має стати невід'ємним завданням, реалізація якого опиратиметься на відповідну внутрішню та зовнішню політику.

Фактично з початків незалежності України, було проголошено курс на участь країни в європейських об'єднаннях. Сьогодні офіційною стратегічною метою держави вважається членство в Європейському Союзі. Зрозуміло, що рішення щодо інтеграції в ЄС нових учасників приймають Європейська Комісія та парламент, які оцінюють рівень економічного та політичного розвитку країни, відповідно до Копенгагенських критеріїв. Однак не менш важливим чинником, який визначає налаштування офіційних структур ЄС до держави є саме імідж тієї чи іншої країни в очах мешканців європейської спільноти. Від того яким буде уявлення про українців у європейців та наскільки позитивно сприйматиметься наша країна і залежить, без перебільшення, доля нашого членства у ЄС.

Немає абсолютно ніякої гарантії, що за умови позитивного ставлення до України та українців більшості населення європейської унії ми станемо частиною спільноти. Але цілком очевидно (і прикладом цього може слугувати Туреччина), якщо європейці не сприйматимуть нас за "своїх", то дорога нашій країні до ЄС закрита. Навіть за умови достатнього рівня інституційного та структурного розвитку економічної та політичної складової держави.

Зазначимо, що якщо процес інформування внутрішньої громадськості про переваги членства в Євросоюзі, хоча й мляво, здебільшого неефективно, але все ж проходить (існує навіть окрема Державна цільова програма інформування громадськості з питань європейської інтеграції України на 2008-2011 рр.), то питання проведення інформаційних кампаній серед населення країн ЄС абсолютно не опрацьоване навіть на офіційно-декларативному рівні і не закріплене у нормативно-правових актах.

Впродовж останніх шести-семи років до групи країн, які найпотужніше лобіюють інтереси України в ЄС, входить наш західний сусід – Республіка Польща. У політичному лексиконі навіть з'явилося відповідне поняття, яке окреслює позицію цієї країни – "адвокат України на Заході". Однак, чи є співзвучними з позицією офіційної Варшави щодо українців погляди пересічних поляків? Яким є ставлення громадян Польщі до народу, з яким їх поєднують драматичні періоди історії? Чи змінюється імідж українців і, якщо так, то під дією яких чинників? Врешті-решт, що визначає ставлення одного східноєвропейського народу до іншого? Відповіді на ці запитання ми і шукали у

процесі нашого дослідження. Відтак, ми поставили за мету з'ясувати, яким є налаштування поляків до українців, динаміку та тенденції його зміни та основні чинники, які впливають на цей процес.

Проблема ставлення поляків до українців є предметом зацікавлення як українських, так і польських вчених. Серед польських вчених, чи не найповніше розкривають зміст проблеми праці Й. Конечної. Дослідниця на високому науковому рівні проаналізувала особливості стосунків між двома судніми народами у 1990-х роках. Особливості ставлення поляків до національних меншин та інших народів висвітлюються також у працях Й. Дарського, Е. Дрияньської, Я. Майхерека, А. Спажиньської та ін.

Серед українських науковців проблема взаємовідносин поляків та українців і ставлення одного народу до іншого знайшла висвітлення у працях Л. Зашкільняка, О. Лосик, Н. Олійника, В. Павліва тощо. Праці усіх авторів внесли значний внесок у справу наукового переосмислення взаємин між поляками та українцями на сучасному етапі. Однак нам не відоме дослідження, у якому б простежувалася динаміка зміни ставлення поляків до українців до сьогодні та проаналізовані чинники, які впливають на цей процес.

Емпіричну базу дослідження складають результати моніторингових соціологічних опитувань серед поляків, які проводяться Центром дослідження громадської думки (Centrum Badania Opinii Społecznej). Ця інституція вивчає ставлення поляків до інших народів починаючи з 1993 р.

Що ж визначає налаштування громадян Польщі до інших народів, у тому числі й до українців? На думку польської дослідниці А. Спажиньської, на ставлення поляків до інших національностей та до нацменшин впливають чинники історичні, політичні, правові, соціально-економічні та культурно-духовні.

Так, Друга світова війна, наслідки якої ще до сьогодні пам'ятають багато поляків, породила сильне негативне налаштування, а іноді навіть ненависть до деяких народів (у першу чергу – німців, але й українців). І повністю подолати її, поки-що, неможливо. Саме історична пам'ять є визначальною для багатьох польських громадян, коли мова йде про симпатії чи антипатії до інших народів.

Окрім історичних, важливими є політичні чинники. У першу чергу, маються на увазі сучасні стосунки Польщі з іншими державами. Наприклад, не найкращими є відносини Польщі з Білоруссю. Польська меншина в Білорусі, на думку офіційної Варшави, піддається утискам, не має можливості вільного розвитку. Це призводить до не

зовсім позитивного налаштування поляків до білорусів та білоруської національної меншини у Польщі. Очевидно, динаміка симпатій чи антипатій буде прямо пропорційна політиці білоруської влади до польської меншини: чим позитивніша політика, з погляду інтересів меншини, тим краще у Польщі ставлення до Білорусів.

Не менш важливими за політичні є соціально-економічні чинники (іноді їх важко відмежувати від політичних). Скажімо, “газові проблеми” Польщі з Росією (щодо ціни на газ), яка, по-суті, є його єдиним постачальником. Збільшення північним сусідом ціни, непропорційне збільшенню плати за транзит голубого палива територією Польщі аж ніяк не сприяє симпатіям поляків до Росіян.

Якщо мова йде про релігійно-культурні чинники, то прикладом не зовсім позитивного налаштування є ставлення поляків до євреїв і, частково, до українців (проблема “польськості” Львова, так званих “східних кресів” тощо)¹.

Значну роль у ставленні поляків до інших народів відіграє міжнародний імідж країни. Так, після початку воєнних дій США в Іраці теж різко почало скорочуватися число симпатиків цієї країни. Хоча, Польща традиційно вважається одним із надійних союзників США у Європі². Однак одразу зазначимо, що не можна ототожнювати імідж держави в очах громадян та ставлення до її народу. Це різні речі. Імідж держави може впливати на ставлення до громадянства, але цей вплив та його потужність потрібно розглядати у кожному окремому випадку. Так, навряд чи іміджеві характеристики Росії на міжнародній арені є кращими за українські. Вони є іншими, але не позитивнішими. Проте ставлення до росіян та українців є майже однаковим.

Велике значення у налаштуванні відіграє також досвід особистих стосунків з тими чи іншими націями. Показовою тут є різка зміна динаміки позитивного ставлення поляків до ірландців. Якщо у 2004 р. (рік вступу Польщі до ЄС) позитивне ставлення декларували 39% респондентів, то у 2007 р. – вже 54%. Причиною цього стало те, що Ірландія відкрила свій ринок праці для поляків і, загалом, дружлюбно їх прийняла на власній території³.

¹ Sparzyńska Anita. Stosunek Polaków do mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.wos.org.pl/wypracowania/stosunek-polakow-do-mniejszosci.html>. – Назва з екрана.

² Sondaż: Polacy najbardziej lubią Irlandczyków, a najmniej – Arabów. – Режим доступу до матеріалів: <http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80708,4495550.html>. – Назва з екрана.

³ Там само.

Таким чином, ті чи інші чинники впливають на творення асоціативних уявлень, формування стереотипів про окремі національності, які починають побутувати у суспільстві і витворювати узагальнений імідж про інший народ.

Цікаво, що на симпатії чи антипатії поляків впливає рівень їхньої освіти: чим він вищим, тим толерантнішим є ставлення до інших народів. Мешканці польських міст, загалом, краще ставляться до інших націй, аніж мешканці сіл. Це можна пояснити тим, що саме у селах, де переважає населення старшого віку, живе народна пам'ять про історичні події, яка і впливає на ставлення. Міське населення є більш модернізованим, менш консервативним і більш ліберальним, порівняно із сільським. Відтак, толерантність тут проявляється більшою мірою.

Загалом, систематичний моніторинг громадської думки в Польщі демонструє тенденцію до зменшення негативного ставлення до інших народів. Однак динаміка щодо тих чи інших націй, є відмінною¹.

Особливо позитивно вплинув на ставлення до інших народів вступ Польщі до ЄС. Тепер полякам слід підтверджувати відданість ліберальним та демократичним стандартам, головними серед яких виступають національна толерантність та позитивне налаштування до усіх народів, незважаючи на складну історію стосунків. Локомотивом демонстрації такого ставлення є, звісно, державний апарат та чиновники найвищого рангу. Однак така офіційна позиція знаходить відгомін та підтримку у суспільстві, яке загалом стає більш демократичним².

У той же час, на думку представників Центру дослідження громадської думки, одним із найважливіших чинників, який визначав і продовжує визначати ставлення поляків до інших національностей, є стереотип багатого, цивілізованого “Заходу” – до народів, які належать до нього, поляки хочуть бути подібними, і бути його частиною; та бідного, цивілізаційно відсталого “Сходу”, – від якого дистанціюються і декларують неприязнь³.

Всі ті стереотипи, які існують у сприйнятті Польщі та її громадян з боку французів, німців чи англійців самі поляки наче переносять на своє ставлення до сусідів зі Сходу, в тому числі й до українців.

¹ Powrót do różnorodności. Mniejszości narodowe i etniczne w polsce po 1989 roku. – Режим доступу до матеріалів: http://lemkounion.republika.pl/mniejszosci_narodowe.html. – Назва з екрана.

² http://www.sciaga.pl/tekst/75469-76-scharakteryzuj_stosunek_polakow_do_mniejszosci_narodowych_i_etnicznych_w_polsce.

³ Sondaż: Polacy najbardziej lubią Irlandczyków, a najmniej – Arabów. – Режим доступу до матеріалів: <http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80708,4495550.html>. – Назва з екрана.

(За результатами опитування 2001 р., Польща асоціювалась в очах Західної громадськості із хаосом в економіці, повільністю, горілкою, католицькою церквою, махінаціями та автомобільними крадіжками. Грунтуючись на результатах соціологічних досліджень, керівництвом Польщі було розроблено низку програм та здійснена серія PR-акцій, присвячених вступу Польщі до ЄС¹. У подібній ситуації перебуває й Україна. Однак ніяких заходів на зміну уявлення не проводить).

Прагнення бути схожими за ментальністю до тих же французів, німців чи англійців самі поляки реалізують у той спосіб, що всю нехить, яку вони відчують з боку мешканців Західної Європи, переносять на своїх східних сусідів.

Той дуалізм, про який говорять польські соціологи як про показник ставлення Заходу до Польщі, абсолютно під копірку переноситься на практику польського сприйняття України і українців².

Пишучи на початку третього тисячоліття про ставлення поляків до всіх своїх сусідів, дослідниця Й. Конечна зазначала, що поляки чітко поділяють європейські народи на три групи: Центральна, Західна і Східна Європа. Найбільше вони люблять Центральну частину – чехів, словаків та угорців – за схожість історій та культур. Західних сусідів поляки теж люблять – бо хочуть належати до їх грона. До третьої групи народів (білорусів, росіян та українців) неприязнь суттєво переважає над симпатією, особливо у ставленні до українців³.

Забігаючи наперед, зазначимо, що сьогодні, на жаль, ситуація суттєво не змінилась. Поділ країн на три групи, залежно від ставлення до них поляків, залишається актуальним. Мова може йти лише про зміну показників симпатії та антипатії.

Власне, тенденцію зміни ставлення поляків до українців можна оцінювати лише у контексті (порівнянні) з динамікою ставлення до інших народів. Нижче у таблицях ми наводимо порівняльну характеристику ставлення до українців та жителів деяких інших держав, яка демонструє тенденцію зміни ставлення, починаючи з 1993 р.

¹ Сприйняття України європейською спільнотою: покращення образу країни як одне із завдань євроінтеграційної політики. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.penta.org.ua/publications/1452/>. – Назва з екрана.

² Ставлення до українців у Польщі. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/893652.html>. – Назва з екрана.

³ Павлів В. Чому поляки не люблять українців? – Режим доступу до матеріалів: <http://www.dt.ua/1000/1600/33286/>. – Назва з екрана.

Таблиця 1.

Показники зміни симпатії поляків до українців та інших народів

Народи	Відповіді респондентів по роках			
	1993	2001	2004	2010
	у %			
Українці	12	19	29	34
Населення США	62	50	45	45
Білоруси	19	26	21	34
Чехи	38	47	49	53
Французи	61	55	45	51
Німці	23	32	33	39
Цигани (роми)	6 (на 1994 р.)	17	15	23
Росіяни	17	23	18	34
Румуни	9	15	14	26
Сербі	10	17	15	31
Словаки	33	42	41	51
Угорці	47	47	43	49
Італійці	63	54	50	52

Джерело: *Stosunek polakow do imnych narodow. Komunikat z badan. Warszawa, styczeń 2010 r. – Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Spolecznej, 2010. – 10 s.*

Таблиця 2.

Показники зміни антипатії поляків до українців та інших народів

Народи	Відповіді респондентів по роках			
	1993	2001	2004	2010
	у %			
Українці	65	49	34	29
Населення США	9	14	20	16
Білоруси	47	40	37	23
Чехи	28	15	14	9
Французи	9	9	19	10
Німці	53	36	34	28
Цигани (роми)	75 (на 1994 р.)	56	56	47
Росіяни	56	47	53	31
Румуни	66	56	54	35
Сербі	55	42	40	23
Словаки	27	15	16	11
Угорці	18	15	13	10
Італійці	6	8	11	10

Джерело: *Stosunek polakow do innych narodow. Komunikat z badan. Warszawa, styczeń 2010 r. – Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Spolecznej, 2010. – 10 s.*

Результати моніторингу демонструють, що ставлення до українців, загалом, аж ніяк не можна назвати позитивним.

Самі польські дослідники вважають, що нетерпимість до інших народів (у тому числі й до українців) та почуття вищовартості розпочалося з XVII ст. Це було пов’язано з реформацією та війнами, які Польща вела зі Швецією, Росією, Козацькою державою. Саме тоді у свідомості шляхти щось змінилось. Система цінностей та стиль життя почали відзначатись нетерпимістю до іноземців. Почала побутувати думка, що поляки – це народ призначений до реалізації релігійної, культурної, політичної місії. З другої половини XVII ст. це почало набирати ознак ксенофобії, прояви якої помітні ще й у наші дні¹. Народом, який у наступні століття став чи не найбільш ненависним для поляків, стали українці.

Як бачимо з обох таблиць, антипатія до українців у 1990-х роках суттєво переважала симпатію. Ми належали до групи народів найбільш ненависних полякам. І динаміка позитивної зміни такого ставлення була достатньо повільною. Які чинники були і/або залишаються визначальним у ставленні жителів Польщі до українців?

Одним із ключових аспектів, який домінував упродовж усього XX століття, є надзвичайно складні, подекуди трагічні стосунки між народами у 1918-1920, 1930-х рр. та у період Другої світової війни. Історична пам’ять до сьогодні є надзвичайно сильним фактором, який формує світогляд поляків та налаштування до українців.

На думку українського дослідника В. Павліва, драматичні історичні події залишили свій слід у долях більшості польських родин і вписалися назавжди у “книгу страждань польського народу”. В сучасній Польщі живе ще багато свідків тих подій. Вони оповідають про це своїм дітям і внукам, пишуть спогади, книги. Все це становить основу “знання” сучасних поляків про той період та про українців.

Дослідник припускає, що відповідаючи на запитання різноманітних анкет у 1990-х – на початку 2000-х рр., пересічний поляк (звісно, що це стосується не усіх без винятку поляків – А.Р.) під словом “українець” розумів перш за все “українського бандита”, “українського націоналіста”, до якого ставиться з підозрою і недовірою².

Однозначно, частково причиною саме такого налаштування є комуністична пропаганда, яка малювала саме такий образ українця пе-

¹ Darski Józef. Stosunki ukraińsko-polskie (do 1992). – Режим доступу до матеріалів: http://www.sciaga.pl/tekst/29025-30-stosunek_polakow_do_mniejszych_narodowych. – Назва з екрана.

² Павлів В. Чому поляки не люблять українців? – Режим доступу до матеріалів: <http://www.dt.ua/1000/1600/33286/>. – Назва з екрана.

ріоду 1940-х років (принаймні так вважають деякі польські науковці). Однак значно спричинився до того також і особистий пережитий досвід.

Другий момент, який визначав ставлення, починаючи з часів проголошення незалежності України, – проблема ототожнення слов'янських народів колишнього СРСР з єдиними типом громадянина, який окреслювався поняттям “русській” і асоціювався з речами, які формували, загалом, негативний імідж.

Наприкінці 1980-х та в 1990-х рр. українці відвідували Польщу переважно як вільнонаймані, подекуди низько кваліфіковані робітники, готові працювати на найтяжчих роботах за невелику оплату. Багато наших співвітчизників перетинали кордон сусідньої держави як дрібні торговці, контрабандисти спиртних, тютюнових виробів, кримінальні злочинці, що тероризують своїх же співгромадян. Причому чисельність українців, які перебували у Польщі впродовж вказаного періоду, була значною (декілька сотень тисяч). Відтак, досвід особистих контактів поляків з українцями набув масштабного характеру.

Крім того, шукаючи роботу на території Польщі, українці “підсилювали свої аргументи” іноді гіперболізованими розповідями про негаразди на батьківщині, які теж впливали на формування негативного іміджу України та українців в очах поляків. На початок 2000-х років 65% поляків були переконані, що в Україні “високий рівень злочинності”, 59% – що “панує корупція”, 38% – що “бюрократія ускладнює вирішення найпростіших справ”, 35% – що “політики некомпетентні”¹. Відтак, ставлення до держави і до народу формувалось із розповідей самих українців. (Нещодавно, повертаючись із відрядження з Польщі, автор був свідком розмови в автобусі між українкою “бальзаківського віку”, яка займається дрібною торгівлею та молодими людьми-студентами одного з польських університетів. Коли вона почула їхні розмірковування про те, де б вони хотіли працювати в Україні після закінчення навчання, вона здивовано запитала: “Та навіщо вам та Україна? Що в ній доброго в тій Україні?”. Почувши у відповідь, що вони патріоти своєї держави, вона лише махнула рукою. І такий контингент українців є у Польщі більш ніж значним за чисельністю. У мене виникає риторичне запитання: як можуть поляки, переважна більшість яких є патріотами своєї держави, з повагою ставитися до народу, який зневажає на власну країну?).

Вплив на не зовсім позитивне налаштування поляків щодо україн-

¹ Павлів В. Чому поляки не люблять українців? – Режим доступу до матеріалів: <http://www.dt.ua/1000/1600/33286/>. – Назва з екрана.

ців мав також міжнародний імідж України, який набув особливо негативного забарвлення на межі тисячоліть. У першу чергу, це пов’язано з так званими “касетним” та “кольчужними” скандалами, серйозним наступом влади на конституційні права громадян, фактично утвердженням у державі різновиду новітнього авторитарного режиму (кінець 1990-х – початок 2000-х рр.). Ці та деякі інші чинники призвели до того, що на 1999 р. симпатії до українців були фактично на рівні симпатій до румун та циган (див. “Таблиця 1”).

І, на жаль, динаміка збільшення позитивного налаштування поляків до українців була дуже повільною. Незважаючи на часті візити високо посадовців обох країн, контакти на найвищому рівні, молодіжні обміни тощо. Власне, зміна в основному відбувається за рахунок молодого покоління. Людям же старшого віку надзвичайно складно змінити свої уявлення та сформовані упродовж десятиліть стереотипи. Певний образ українця, який ґрунтувався іноді на власному досвіді, глибоко вкорінився у їхній свідомості і змінити його вже майже не можливо¹.

Відтак, підсумовуючи характеристики чинників, які визначали ставлення поляків до українців, починаючи з 1991 р., слід сказати, що, мабуть, найважливішу роль зіграли історична пам’ять, стереотипи про події минулого та драматичні періоди взаємин між двома народами. Значний вплив на формування ставлення до українців чинив також загальний стан свідомості польського суспільства, своєрідний “комплекс меншовартості” перед економічно розвинутими Західними державами, який вони намагались подолати негативним та презирливим ставленням до народів країн Східної Європи. (Цікаво, що за весь досліджуваний період більше 50% поляків вважали українців позитивно налаштованими щодо них)². Впливали на налаштування громадян Польщі також особисті стосунки та імідж України на міжнародній арені.

Ці та деякі інші чинники призвели до того, що на початок 2000-х років негативне ставлення поляків до українців у 2-3 рази перевищувало позитивне.

Своєрідною аксіомою стало твердження, що “помаранчева революція” стала переломним моментом у ставленні поляків до українців. Дані соціологічних опитувань це теж підтверджують (симпатії збіль-

¹ Powrót do różnorodności. Mniejszości narodowe i etniczne w polsce po 1989 roku. – Режим доступу до матеріалів: http://lemkounion.republika.pl/mniejszosci_narodowe.html. – Назва з екрана.

² http://www.tur-info.pl/ak_id,16350,,polska,czechy,slowacja,rosja,bialorus,ukraina,niemcy,stosunki,polsko-rosyjskie.html.

шилися на 10% порівняно з 2001 р., тоді, коли за період з 1993 р. до 2001 р. – лише на 7%, див. “Таблиця 1”, негативне ставлення за вказаний період зменшилось на 15%, див. “Таблиця 2”).

Очевидно, що події листопада-грудня 2004 р. в Україні відобразились у свідомості поляків як прояв дієвого громадянського суспільства, яке здатне відстояти свої права, а не “затуркана” сира маса, яка абсолютно не противиться зміцненню недемократичного режиму. Цілком можливо, що отримуючи інформацію про громадянський спротив в Україні, поляки проводили паралелі з виступами польської “Солідарності”, до якої вони ставляться з величезною шанобою та своєрідним пієтетом. Можливо, польське громадянство побачило в українцях себе самих, але зразка 1980-х рр.

Варто також вказати на такий момент: “помаранчеві події” в Україні фактично збіглися в часі зі вступом Польщі до ЄС. Який це мало вплив на польське суспільство, зокрема, на поширення толерантності, ми вже зазначали. Відтак, позитивна іміджева хвиля мирної “революції” в Україні посилилась загальною тенденцією зміни ставлення поляків до інших народів, у тому числі й до українців.

Починаючи з 2004 р. на ставлення поляків до українців почали впливати нові чинники. У першу чергу – політика офіційної Варшави, спрямована на всіляку підтримку євроінтеграційних прагнень України. Співчуття та активна участь у переговорному процесі під час “помаранчевої революції” Президента Республіки Польща А. Квасневського теж певним чином вплинули на свідомість поляків. Це були своєрідні сигнали для суспільства про лінію налаштування щодо українців. Проте зазначимо, що роль такого чинника як офіційна позиція однієї держави щодо іншої не варто в цьому випадку переоцінювати.

Чинником позитивного впливу є також спільне проведення двома країнами Євро-2012 (Польща є співорганізатором саме за пропозицією української сторони). Однак водночас зауважимо, що численні повідомлення у ЗМІ про неготовність України провести футбольний форум на найвищому рівні несуть негативний вплив на сприйняття держави та її громадянства¹.

Після уповільнення динаміки зростання симпатій до українців у 2005-2007 рр., 2008 р. став піком, коли показники стали найвищими з часів “помаранчевої революції”. На думку доктора Лукаша Лотоць-

¹ Ważną rolę mają do spełnienia Polacy mieszkający na Ukrainie. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.dziennik.krakow.pl/pl/warto-wiedziec/kurier-galicyjski/1027582-wazna-role-maja-do-speelnienia-polacy-mieszkajacy-na-ukrainie.html>. – Назва з екрана.

кого (Інститут суспільної політики Варшавського університету), причиною цього є те, що сьогодні визначальними є інші чинники аніж до 2004 р. Він вважає, що тепер українці дуже добре сприймаються на ринку праці, вони чудові працівники, які знають свою справу. Чимало осіб мають хорошу освіту. Хоча дуже часто вони й охоплюють професії і сфери, які, як правило, не вимагають освіти. Певною мірою українці заповнюють ніші, які пустують в результаті того, що чимало поляків поїхали працювати до Великобританії та Ірландії.

Дослідник також вважає, що зростання прихильного ставлення до українців ймовірно можна також пояснити тим, що в Польщі часто говориться про відносини з Україною і її прагнення приєднатися до європейських структур. А прагнення будь-якої країни увійти до складу ЄС сприймається поляками більш ніж схвально.

Багато уваги останніми роками у Польщі присвячується також історії та віднайденню компромісу щодо питань історичного минулого. Ця тема присутня в публічній дискусії і, варто сказати, польські дослідники просунулись далеко вперед у трактуванні трагічних подій, у напрямку до порозуміння, а не осуду і конфронтації¹. Самі поляки вважають, що просвітня робота у школах та інших інституціях гуманітарного спрямування є тим інструментом, який змінюватиме ставлення поляків до українців².

Поляки щоразу більше усвідомлюють те, що Україна – це держава, яку не слід ототожнювати з Росією чи Радянським Союзом. Більше того, як польський політик, так і польське суспільство розглядає суверенну, економічно розвинуту демократичну Україну як гарантію безпеки на східних кордонах Польщі³.

У той же час, не можна не зауважити, що надзвичайно неоднозначним є ставлення польських громадян до України як держави та українців як народу. Так, у 2001-2003 рр. результати опитувань демонстрували, що більш ніж дві третини поляків виступали за підтримку Польщею України на зовнішньополітичній арені, за посилення економічної та політичної співпраці. У той же час, 40% виступали за запровадження для українців віз, приблизно такий же відсоток опитаних

¹ Олійник Н. В полоні стереотипів (14.11.2009). – Режим доступу до матеріалів: <http://www.xenodocuments.org.ua/multimedia/1701>. – Назва з екрана.

² Powrót do różnorodności. Mniejszości narodowe i etniczne w polsce po 1989 roku. – Режим доступу до матеріалів: http://lemkounion.republika.pl/mniejszosci_narodowe.html. – Назва з екрана.

³ Majcherek Janusz A. Dlaczego Polacy są nieufni wobec Rosji. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.przeglądpolityczny.pl/aktualnosci/8/janusz-a.-majcherek---dlaczego-polacy-sa-nieufni-wobec-rosji.html>. – Назва з екрана.

з нехиттю (негативно) ставився до українців. Як бачимо, держава та народ – це різні речі для поляків. Ставлення до держави (конкретних якихось моментів, наприклад, вступ до Унії) визначається їхніми особистими інтересами, тоді коли ставлення до нації впливає з багатьох чинників, у тому числі ірраціональних¹.

Результати дослідження, проведеного в Україні у 2000 р., щодо ставлення населення до інших народів засвідчили, що більше 50% відсотків українців позитивно налаштовані щодо поляків (у п'ять разів більше за тих, які ставилися негативно). Це надзвичайно високий показник позитивного ставлення як для народу, який мав надзвичайно складні історичні стосунки з поляками. Зауважимо, що на 2001 р. рік число поляків, які були позитивно налаштовані щодо українців, становило лише 19% (неприятель – 49%). Цей момент свідчить про ментальну специфіку українців, про їхню вкорінену толерантність та терпимість і відмінність у цих аспектах від польського громадянства (в українців аж ніяк не менше історичних підстав ставитись негативно до поляків, однак, це не так проявляється у свідомості, як у поляків)².

Отже, одним із ключових напрямів на шляху до європейської інтеграції, в яких необхідно працювати керівництву країни, є сприяння формуванню її позитивного образу. На сьогодні навіть в очах наших найближчих сусідів, громадськості держави, яка тривалий час виступала одним із найпошлюбніших лобістів інтересів України на міжнародній арені, імідж та сприйняття України є далеко не найкращими.

Звісно, однією з головних причин цього є складні історичні стосунки двох народів та певні суб'єктивні чинники: психологічне налаштування поляків до сусідів із Сходу, у контексті їхніх прагнень стати складовою західноєвропейського цивілізаційного простору, недостатня обізнаність про процеси в нашій державі або стереотипізована заангажованість. Однак, значну роль відіграють також інші

¹ Образ сучасної України у свідомості поляків – результати соціологічних досліджень. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/883436.html>. – Назва з екрана. Marcin Wojciechowski. Badania o stosunku Polaków do Ukraińców. – Режим доступу до матеріалів: <http://wyboreza.pl/1,75248,1291752.html>. – Назва з екрана. Tezy Pana Prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego na wizytę we Lwowie w ramach „YES European Debate Forum” „Ukraina a Unia Europejska: perspektywy wzajemnego oddziaływania” Lwów, 26 marca 2007 roku. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/seminary/2007/sem26-03.htm>. – Назва з екрана.

² Dryjańska Ewa. Polska i Polacy w oczach naszych Sąsiadów: Ukraina. – Режим доступу до матеріалів: http://www.e-polityka.pl/a.992.Polska_i_Polacy_w_oczach_naszyc_h_Sasiadow_Ukraina.html. – Назва з екрана.

чинники, які пов'язані з процесами в самій Україні та українцями: перманентна інформація про політичну та економічну нестабільність у державі, невідале іміджеве позиціонування багатьох наших співгромадян, які перебувають у Польщі, та ін.

Констатуючи факт поліпшення ставлення поляків до українців після 2004 р. як під впливом подій в Україні, так і з огляду на входження Польщі до ЄС та певної загальної зміни психологічного налаштування її громадян, все ж ми переконані, що така тенденція, за умови відсутності цілеспрямованої політики держави на зовнішньополітичній арені та несприятливих подій в Україні, не буде тривалою. Позитивне ставлення може змінюватись на негативне.

Подальше дослідження проблеми ставлення до українців та України може мати продовження у вивченні налаштування інших народів Центрально-Східної Європи, порівняння їх із ставленням західноєвропейців, визначенням ключових чинників впливу та розробці рекомендацій щодо комплексу заходів, спрямованих на покращення іміджу держави на зовнішній арені.

Література:

1. Олійник Н. В полоні стереотипів (14.11.2009). – Режим доступу до матеріалів: <http://www.xenodocuments.org.ua/multimedia/1701>. – Назва з екрана.

2. Павлів В. Чому поляки не люблять українців? – Режим доступу до матеріалів: <http://www.dt.ua/1000/1600/33286/>. – Назва з екрана.

3. Образ сучасної України у свідомості поляків – результати соціологічних досліджень. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/883436.html>. – Назва з екрана.

4. Сприйняття України європейською спільнотою: покращення образу країни як одне із завдань євроінтеграційної політики. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.penta.org.ua/publications/1452/>. – Назва з екрана.

5. Ставлення до українців у Польщі. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/893652.html>. – Назва з екрана.

6. Darski Józef. Stosunki ukraińsko-polskie (do 1992). – Режим доступу до матеріалів: http://www.sciaga.pl/tekst/29025-30-stosunek_polakow_do_mniejszosci_narodowych. – Назва з екрана.

7. Dryjańska Ewa. Polska i Polacy w oczach naszych Sąsiadów: Ukraina. – Режим доступу до матеріалів: http://www.e-polityka.pl/a.992.Polska_i_Polacy_w_oczach_naszyc_h_Sasiadow_Ukraina.html. – Назва з екрана.

8. Majcherek Janusz A. – Dłaczego Polacy są nieufni wobec Rosji. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.przeglادpolityczny.pl/aktualnosci/8/janusz->

a.-majcherek---dlaczego-polacy-sa-nieufni-wobec-rosji.html. – Назва з екрана.

9. Powrót do różnorodności. Mniejszości narodowe i etniczne w polsce po 1989 roku. – Режим доступу до матеріалів: http://lemkounion.republika.pl/mniejszosci_narodowe.html. – Назва з екрана.

10. Sondaż: Polacy najbardziej lubią Irlandczyków, a najmniej – Arabów. – Режим доступу до матеріалів: <http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80708,4495550.html>. – Назва з екрана.

11. Sparzyńska Anita. Stosunek Polaków do mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.wos.org.pl/wpracowania/stosunek-polakow-do-mniejszosci.html>. – Назва з екрана.

12. Stosunek polakow do innych narodów. Komunikat z badan. Warszawa, styczeń 2010 r. – Warszawa: Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej, 2010. – 10 s.

13. Tezy Pana Prezydenta Aleksandra Kwaśniewskiego na wizytę we Lwowie w ramach “YES European Debate Forum” “Ukraina a Unia Europejska: perspektywy wzajemnego oddziaływania” Lwów, 26 marca 2007 roku. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.ji-magazine.lviv.ua/seminary/2007/sem26-03.htm>. – Назва з екрана.

14. Ważną rolę mają do spełnienia Polacy mieszkający na Ukrainie. – Режим доступу до матеріалів: <http://www.dziennik.krakow.pl/pl/warto-wiedziec/kurier-galicyjski/1027582-wazna-role-maja-do-spelnienia-polacy-mieszkajacy-na-ukrainie.html>. – Назва з екрана.

15. Wojciechowski Marcin. Badania o stosunku Polaków do Ukraińców. – Режим доступу до матеріалів: <http://wyborcza.pl/1,75248,1291752.html>. – Назва з екрана.